

## החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

### מערך הדרכה - סיור סליחות בעכו

מבוסס על המערך של מעין ארד מסוו"ל גליל

\* תוכני הפעילות מיועדים לצורכי הדרכה והוראה בלבד, ואין לעשות בהם כל שימוש אחר מעבר לשימוש זה.

#### מדריכים יקרים,

לפניכם הצעה למערך לסיור סליחות בעכו.

כמה הערות חשובות לקראת השימוש במערך זה:

1. המערך איננו מערך לסיור רגיל בעכו ואינו מפרט מידע ותוכן היסטוריים, גיאוגרפיים ואתריים – נושאים אלה תצטרכו להשלים מתוך הידע שלכם. במערך ישנם הדגשים והחיבורים לסיור סליחות, לתכנים המחוברים לימי אלול ותשרי.
2. המסלול כאן הוא בגדר המלצה, אך ייתכן שתתחילו את הסיור באתרים שונים ותסיימו בהתאם להנחיות האחראי בשטח. בכל מקרה, הקפידו על פתיחת סיור וסיכום בהקשר לתכנים שתצטרכו להדגיש והתאימו את ההדרכה לנראות בשטח ולהקשר הסיפורי שלו.
3. בסיור סליחות ישנה חשיבות גדולה לבחירת המקומות שבהם תדריכו ולאופן ההדרכה – שימו לב לשעה ולתושבים שגרים מסביב.
4. במקום בו מסומן הסמל !!! - מדובר בשאלה שנכון להפנותה לקבוצה. בדרך כלל לאחר מכן נכתבו אפשרויות לתשובה, במקרה שהקבוצה פחות משתפת פעולה.
5. במקום בו מסומן הסמל !!! - מדובר בפעילות שניתן לקיים במקום.
6. כל טקסט שמסומן ב**פונט נטוי ומודגש** – מדובר בקטע קריאה שמתאים למקום.

בהצלחה!

#### תחנות ההדרכה:

- על החומה, באזור בו יש ספסלים - שחקן יספר על חיים פרחי
- גן החפיר, בנקודה שבה יש מעגל ישיבה נוח לקבוצה - נגן ניגוני סליחות
- תצפית מהחומה
- בית כנסת הרמח"ל
- מוזיאון הרמח"ל
- נקודת הפריצה
- תשליך בחוף הים

## החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

פתיחה: עכו פנים רבות לה. וגם לנו

בתלמוד ירושלמי מסופר כי כאשר הגיע המבול לחופי עכו נאמר לו" **עַד-פֶּה תָּבוֹא, וְלֹא תִסֵּיף;** **וּפֹא-יָשִׁית, בְּגֵאוֹן גְּלִיד**". (איוב ל"ח, י"א)

אומר רבי אחא בשם ר' חנינה כי **עַד-פֶּה** הוא **עַד-כֹּה שְׁנֵאמַר עַד-פֶּה תָּבוֹא, וְלֹא תִסֵּיף, עַד עֲכֹ** **תָּבֹא וְלֹא תִסֵּיף....**

מסופר בפרשת נח שאלוקים מחליט להטביע את הארץ על יושביה בגלל התנהגותם של בני האדם, זה כלפי זה ואלו כלפי אלה. "מלאה הארץ חמס". לא בגלל שלא מילאו את המצוות שבין אדם לאלוהיו החליט האלוהים לעשות ריסטרט, אלא בגלל ההתנהלות שבין אדם לחברו, ושימו לב – לא באש, או רעידות אדמה או מגפה – הבחירה היא במים! זו בחירה מעניינת כי כבר בתרבויות עתיקות אנחנו רואים שמייחסים למים כוחות ריפוי, השכנת שקט ושלווה, התמלאות, המשכיות, רכות ומעגליות. גם למים, ממש כמו לנו וממש כמו לעיר בה אנחנו מסיירים היום – עכו, יש פנים שונות ולעתים אפילו מנוגדות. זה מעניין אבל לא תמיד פשוט.

אנחנו מזמינים אתכם היום לסיור בעיר בעלת היסטוריה מגוונת ועשירה והווה לא פחות מגוון ומורכב. תוך כדי הסיור אתם מוזמנים גם להתבונן פנימה על המורכבות שיש בכל אחד מאיתנו ולפתוח את הלב והאוזן לסיפורים ולשירים על עכו ועל עצמנו.

נתן זך כותב על "עכו לחוף ים":

**עיר שֶׁל חוֹף, שֶׁל אֶהְכָּה לְשַׁעֲבֵר, שֶׁל יוֹתֵר מִיָּמִים טוֹבִים. פִּיֶּצֶד הִיא נִמְשָׁכֶת וְגוֹלָשֶׁת**

**אֶל תוֹךְ הַיָּמִים הַצְּלוּלִים....**

**מֶה יָפִים הַיָּמִים הַיָּפִים, מֶה מְתוֹק לִילָה מְתוֹךְ**

**אֹר, חַיִּים לֵיד מַיִם.**

עכו היא אחת הערים העתיקות בעולם, היא בת 5,000 שנה ולאורך כל ההיסטוריה הייתה בה התיישבות. לפעמים הייתה עיר חשובה ומרכזית ולפעמים כפר קטן, אבל מעולם לא נעזבה לגמרי. עכו הייתה בשיא תפארתה בשתי תקופות עיקריות, הצלבנית והעות'מאנית, בשתיהן הייתה עיר הבירה של האימפריה ובעלת חשיבות רבה מאוד.

??? שואלים: מה כל כך מיוחד בעכו שהיא כזאת חשובה לכולם?

אתר קק"ל – חינוך וקהילה: <https://www.kkl.org.il/education>

## החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

התשובה היא כמובן מים! כלומר, הים – הנמל, שהוא הגשר לעולם וגם החוצץ והמגן מפני פלישות מהעולם.

הים לעתים סוער ולעתים חלק וקטיפתי, לפעמים עמוק ואפלולי ולפעמים צלול ומלא חיים. כך גם החיים שלנו – עולים ויורדים כמו גלים. כדאי לזכור שגם אם לעתים אנחנו מרגישים במצולות הכול עוד יכול להשתנות.

בסיור שלנו בעכו נפגוש את העיר בתקופות שיא ובתקופות פחות טובות. הסיור הוא בסימן של השתנות – העונות מתחלפות, שנה יוצאת ושנה נכנסת, נשליך את המיותר ונהרהר קצת בינינו.

על החומות – סיפורו של חיים פרחי (ערבות הדדית)

על החומה נפגוש **שחקן שישפר את סיפורו של חיים פרחי**. לפני המפגש עם **השחקן נדבר על** ערבות הדדית. בתקופה העות'מאנית עכו משגשגת ומצליחה מאוד, ומי ששולט בעיר ודואג שהכול יתפקד ויצליח הוא אחמד אל ג'אזר. הוא בונה אמת מים שמחברת את העיר למקורות מים, בונה מסגדים (כמו זה שכאן), מבני ציבור, חומה חזקה ועוד. שליט נהדר, לא?

שליט הזה היה תחביב "נחמד". אל ג'אזר מזכיר את המילה "גזר", ובאמת התחביב של אל ג'אזר היה לגזור. מה אתם חושבים שהוא אהב לגזור? בריסטולים? אל ג'אזר היה "גזור" איברים של אנשים שהפריעו לו.

למנהיג האכזר הזה היה עוזר נאמן מאוד ויפה תואר בשם רבי חיים פרחי. רגע, רב עוזר של שליט גוי ואכזר כזה? אולי הוא היה עוזר שלו כדי שאל ג'אזר לא יפגע בו? האמת היא שגם רבי חיים פרחי סבל מנחת זרועו של אל ג'אזר. פרחי היה יפה תואר ואל ג'אזר לא היה מוכן לסבול את העובדה שיהיה מישהו יפה ממנו, ולכן עקר את אחת מעיניו, כרת את אחת מאוזניו ופחס את אפו. למרות כל ההתעללות שסבל ממנו, נשאר רבי חיים פרחי נאמן לאל ג'אזר ועזרתו הרבה סייעה לאל ג'אזר בזמן המצור הקשה של נפוליאון על עכו.

למה שפרחי יעזור לאיש כה אכזרי? מה יוצא לו מזה? מה המטרה? כיהודי, ייצג רבי חיים פרחי את יהודי עכו וארץ ישראל בעיני השלטון התורכי. הוא המשך לשרת את השלטון התורכי עוד שנים רבות לאחר מותו של אל ג'אזר, אך בסופו של דבר נרצח ב-1819 על ידי שליט עכו, עבדאללה, שבעצמו גדל בביתו של רבי חיים פרחי.

רבי חיים פרחי מלמד אותנו בדרכו את המשמעות של ערבות הדדית. הוא הבין שלתפקיד שלו יש משמעות גדולה לגבי היהודים, וגם כשנפגע בעצמו, לא עזב את תפקידו ולא ברח.

כמעט כל דבר שאנחנו עושים הוא בעל משמעות והשפעה על הסביבה שלנו. לכל אחד מאתנו יש אחריות על הכלל. כולנו ערבים זה לזה.

## החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

בימי אלול ותשרי מרבים לעסוק בעניינים שבין אדם לחברו. ההתבוננות היא כלפי פנים לתוכנו – וגם התבוננות של עצמנו כלפי אחרים וכלפי החברה שבה אנו חיים.

מקריאים את משל הספינה:

**משל הספינה (ויקרא רבה, פרשה ד')**

**תני ר' שמעון בר יוחי:**

**משל לבני אדם שהיו נתונים בספינה**

**ונטל אחד מהן מקדח והתחיל קודח תחתיו.**

**אמרו לו חבריו: למה את עושה כן?**

**אמר להן: מה איכפת לכם, לא תחתי אני קודח?**

**אמרו לו: מפני שאתה מציף עלינו את הספינה!**

חשבו על מצבים בחייכם שבהם המעשים שאתם עושים למען עצמכם משפיעים על האנשים סביבכם? באיזה אופן הם משפיעים? מתי נמנע מעצמנו לעשות דברים שמשפיעים על זולתנו ומתי נעשה זאת למרות ההשפעה על אחרים?

### הפריצה לכלא עכו (שנה ושינוי)

אני רוצה להחזיר אתכם לתקופה שלפני קום המדינה. השנה היא 1947. הבריטים שולטים בארץ. המצב בארץ מאוד מסובך, ישנו משולש ערבי-יהודי-בריטי. יהודים רבים עולים לארץ לאחר השואה והערבים בארץ לא מוכנים לקבל את זה ודורשים מהבריטים לעצור את העלייה היהודית. הם עושים זאת בעזרת פעולות אלימות נגד היהודים והבריטים. על מנת להרגיע את הרוחות הבריטים הוציאו "ספרים לבנים", שהגבילו מאוד את היהודים בכל מיני תחומים.

היהודים לא היו מוכנים לקבל את המצב ובתגובה פעלו בשלוש דרכים:

1. עלייה – עלייה בלתי חוקית (העפלה).
2. התיישבות – מבצע חומה ומגדל.
3. הגנה – הקמת המחתרות ההגנה, אצ"ל ולח"י.

אנשי המחתרות היו עושים פעולות נגד הבריטים והבריטים, כמובן, לא היו מרוצים מהעניין. הם היו רודפים אחרי לוחמי המחתרות וכל לוחם שנתפס נשלח לכלא השמור ביותר במזרח התיכון, כלא עכו.

באמת, איך יוצאים מכאן? כלא כל כך שמור, שאף אחד מעולם לא הצליח לברוח ממנו.

## החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

מפקדי האצ"ל והלח"י שהיו בכלא החלו בבדיקות יסודיות של דרכי בריחה. באחד הימים הלך אחד מלוחמי האצ"ל במסדרונות ופתאום שמע קול מוזר, קול של אישה שרה. איפה בדרך כלל אישה שרה? במקלחת. אבל בכלא הזה לא היו נשים. איך זה הגיוני לשמוע קול של אישה?

לאחר בירורים ובדיקות גילו שאחד מקירות הכלא קרוב מאוד לחמאם התורכי (המקלחות המשותפות) ואם מצליחים לפרוץ את החלון שבקיר אפשר לקפוץ לגג החמאם וממנו לקפוץ לרחוב ולברוח. סוף סוף יש תוכנית.

באחד מימי הביקורים הועבר חומר נפץ בתוך קופסאות ריבה בעלות תחתית כפולה, אך דווקא ביום הזה החליט מנהל הכלא הסרג'נט הבריטי לבדוק את כל האוכל שנכנס לכלא. הוא חתך כל לחם ופתח כל קופסה, וכשהגיע לקופסת הריבה עם חומר הנפץ הוציא דוקרן ודקר את התחתית. בקצה הדוקרן היה חומר לבן, שהתגלה כחומר נפץ. הוא שאל את לוחמי המחתרנות מה זה והם ענו שזו ריבה שהתקלקלה. הוא טעם מעט וירק בגועל. "אם זה מה שהיהודים האלה רוצים לאכול - תנו להם!", וכך נכנס חומר הנפץ לכלא.

הפעולה נקבעה ל-4 במאי 1947, בשעה 20:16.

הכוח מבחוץ היה צריך לפוצץ את החלון שמפריד בין הכלא לחמאם והכוח הפנימי היה צריך לפוצץ שני קירות שמפרידים בינם לבין החלון. 40 לוחמים מהאצ"ל והלח"י היו אמורים לברוח וכולם חיכו לשעת האפס כדי לשמוע את הפיצוץ.

השעה 20:16 – שום קול נפץ לא נשמע, 21:16 – עדיין, שום דבר. ב-22:16 נשמע בום חזק והבריחה הגדולה החלה! הלוחמים פוצצו את הקירות וקפצו דרך החלון לגג החמאם, אך אז גילו בעיה קטנה. הגובה מתקרת החמאם לרצפה היה ארבעה מטרים. גבוה מאוד, אבל לא מדי. הלוחמים נתלו על כבלי טלפון, קפצו אל הרחוב ונמלטו אל משאיות שחיכו להם בקצה העיר. מתוך 40 לוחמים, 27 הצליחו לברוח.

לאחר סיפור הפריצה לכלא עכו אפשר להתחבר לפן אישי של יציאה מחומות שבנינו לעצמנו: הראו לקבוצה ציור של אדם עומד מול חומה. (למעוניינים – ניתן לשלב ולספר את הסיפור: "גדר, כבשה ואיש עם בעיה", מאת יעל בירן).

??? שואלים: איך אפשר לעבור מצד אחד של החומה/הגדר לצד השני?

אפשר לטפס מעל, להביא סולם, לשבור את החומה, להתיימש, לכתוב על זה מאמרים. אפשר להתאחד עם אנשים נוספים למען מטרה משותפת ובכוחות משותפים לעבור את החומה, ואפשר גם, כל אחד בדרך האישית, להתמודד עם חומות בחייו.

## החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

שנה שמסתיימת ושנה שמתחילה היא הזדמנות מצוינת מבחינתנו לחשוב רגע על חומות וגדרות שהקפנו את עצמנו בהן: "אני לא אצליח אף פעם", "אני מתבייש לעשות", "זה בטוח נדוש", "זה לא יהיה לי טוב", ועוד כל מיני משפטים שכאלה – ואולי זה רק סיפור שאנחנו מספרים לעצמנו? אולי נצליח לצאת מהחומות הללו ולהיות במקום שבו חלמנו להיות?

ניתן לסיים את התחנה הזו בשיר "בראש השנה":

**בראש השנה**

**מילים ולחן: נעמי שמר**

**בראש השנה, בראש השנה**

**פרחה שושנה אצלי בגינה**

**בראש השנה סירה לבנה**

**עגנה לה בחוף פתאום**

**בראש השנה, בראש השנה**

**ליבנו ענה בתפילה נושנה**

**שיפה ושונה תהא השנה**

**אשר מתחילה לה היום**

כמו כן, ניתן לסיים בדבריו של אלישיב רייכנר:

**"שנה"**

**אתה קורא את המילה, ללא ניקוד, ללא תנועות**

**ולכאורה אין בה כלום, רק צירוף של אותיות.**

**אך כשתוסיף בה נקודות**

**תראה שיש בה גם קריאות.**

**מצד אחד צועקת - שְׁנָה!**

**כמו שהורגלת, באותה הדרך שהלכת**

**להמשיך - כמו אשתקד במגמה של התקדמות**

**כל שנה, עוד צעד, בדרך לשלמות.**

**אבל מצד שני - שְׁנָה!**

**לא לזרום עם השגרה,**

**בדוק מה צריך לתקן, ברור את הטוב מהרע.**

**כן, זו קריאתה המורכבת**

אתר קק"ל – חינוך וקהילה: <https://www.kkl.org.il/education>

## החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

**קריאה של שלוש אותיות**  
**קריאת כל תקופה מתחדשת**  
**לשנות אבל גם לשנות!**

**בית כנסת הרמח"ל (קהילה)**

אם יש המתנה לפני הכניסה לבית הכנסת או ביציאה, אפשר להקריא את דבריו של אבא קובנר על חשיבות התפילה המשותפת:

הקשר בין אדם לחבריו מקבל משמעות יתרה בתפילה בבית הכנסת הדורשת מניין. אבא קובנר, ממנהיגי מרד גטו וילנה, איש ציבור ומשורר, כתב את הדברים הללו לאחר שהגיע אל הכותל בשבוע הראשון בהיותו בארץ:

**בכל משברי שפקדוני לאורך הדרך, דבר אחד לא נשבר. לא חדלתי להיות אדם מאמין. אף בגדול שבשברוני לא נתמוטטה אדמת אמונתי. אמונה – מרכזה העבודה, נשמתה – תפילה. אין שירה אמיתית, שאינה בבחינת תפילה.**

**שבוע הראשון להיותי בארץ עמדתי ליד הכותל המערבי. אמי ז"ל לא ציוותני דבר; שכן לא נפרדנו. עמדתי במרחק של פסיעה מהכותל, מן האבנים, והרגשתי שאיני שייך. הרגשתי שהנני נטוע בהוויה אחרת. לא פסעתי צעד נוסף, אך מישהו משך בשרוולי, ביקש שאצטרף למניין. חבשתי כובע, הצטרפתי למניין. אמרתי תפילת מנחה, והגעתי. זהו דבר יהודי, היותר ייחודי שביהדות – להיות אחד במניין. לדעת כי התשעה זקוקים לעשירי, והאחד לתשעה. אפשר שזה הדבר המשמעותי ביותר שביהדות, ואין דבר יותר ייחודי ויהודי בתנועה זו בה חונכתי.**

**תפילתי תמיד להיות אחד מכולם, שמילוחי הטובות תצטרפנה למילים שממלמל הציבור. גם הקרוב לתיבה, הוא העובר לפני התיבה – ולא יותר. אין משמעות לחיים אם הם לעצמם. רק בזיקתם אל ההווה, אל המילים שבאו עדיך – ובאים מרחוק לקראתך, יש משמעות לעמידה. א ח ד – אבל אחד בציבור.**

## החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

הנמל (ימי אלול – פתח לנו שער, תשליך)

כבר דיברנו על כך שעכו היא עיר נמל.

??? שואלים : אבל מה זה אומר בעצם נמל?

הנמל הוא שער. דרכו נכנסים אל העיר ודרכו גם יוצאים. אם נרצה נסגור אותו ולא נאפשר מעבר ואם נרצה נפתח. מתי נפתח ומתי נסגור?

!!! נערוך חידון קצר :

מה זה נתב"ג?

מה זה צה"ל?

מה זה תפוז?

מה זה אלו"ל?

אלול הוא שם החודש שבו אנו נמצאים. יש מסורות שונות שרואות בשם ראשי תיבות המצביאות על מהותו של החודש. למשל, הפסוק ממגילת אסתר : "משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים", רומז על עניינים שבין אדם לחברו שעליהם יום הכיפורים לא מכפר. נגענו כבר קודם בנושא שבין אדם לחברו ובערבות הדדית.

דוגמה נוספת : "אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים ג', ו') חודש אלול הוא זמן של חיבור בין עם ישראל לבין האל. זהו זמן שעל פי המסורת השערים פתוחים יותר והקרבה גדולה יותר – ולכן התפילה החותמת את יום הכיפורים היא תפילת נעילה, ושם נכתב : "פתח לנו שער, בעת נעילת שער, כי פנה יום", גם אנחנו עכשיו למול שער – נמל העיר עכו, שבעברו היה שער הכניסה לארץ כולה.

ניתן גם לקרוא לקבוצה חלק משירו של יהודה עמיחי :

פתוח סגור פתוח. לפני שאדם נולד  
הכל פתוח ביקום בלעדיו. קשה הוא חי הכל סגור  
בו בתי. וכשהוא מת הכל שוב פתוח.  
פתוח סגור פתוח. זה כל האדם.

ניתן להשמיע לקבוצה גם את השיר "פתח לנו שער" בביצוע יהורם גאון :

<https://www.youtube.com/watch?v=MT4mMu8Ur10>



## החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

הביקור בנמל עכו הוא גם הזדמנות מצוינת לקיים עם הקבוצה טקס "תשליך" קצר ולשוחח על האפשרות הזו, הניתנת בידינו אחת בשנה, להשליך מעלינו את כל מה שרובץ עלינו, מעכב אותנו, מבלבל ומאט. התשליך איננו רק בעניינים של בין האדם לבורא, אלא, כמובן, גם בעמידה שלנו מול עצמנו, בסיגול אור חיובי על מעשינו ובבחירת אתגרים חדשים והנהגות טובות לשנה החדשה.

**מי-אל כמוד, נשא עון ועבר על-פשע, לשאגית, נחלתו: לא-החזיק לעד אפו, כי-חפץ חסד הוא. ישוב ירחמנו, יכבש עונותינו; ותשליך במצלות ים, כל-חטאותם. תתן אמת ליעקב, חסד לאברהם, אשר-נשבעת לאבותינו, מימי קדם. (מיכה ז', י"ח-כ')**

לסיום התחנה, אפשר להשמיע את שירו הנפלא של עידן עמדי, שלוקח את פסוקי התשליך עמוק אל תוך היומיום שלנו:

זוכר אחי לוחש לי,  
"תשליך את כל הניסיונות,  
תשליך את כל הכעסים,  
אל המים.  
תשליך את המלחמות,  
תשליך את כל ההרהורים,  
אל השמים.  
תשליך את כל השקרים,  
תשליך אחי, תשליך"

להשמעת השיר: <https://www.youtube.com/watch?v=J57wg6Jnpn8>

### סיום הסיוור

פתחנו את הסיוור בדיבור על המבול. אפשר לומר שגם אנחנו חוונו בשנה החולפת סוג של מבול. אמנם האסון שלנו לא הכחיד את האנושות או את מדינת ישראל, אבל יש שיאמרו שאם לא ניזהר ונכלכל את צעדנו בתבונה, אנחנו עלולים לטבוע בתוך עצמנו. לא משנה איך כל אחד מאתנו חושב או יודע איך צריך לפתור את בעיותיה של מדינתנו, כולנו נסכים עם הבקשה ל"ימים של שקט".

כדאי להקריא חלק מהשיר "ימים של שקט" לפני השמעתו:

## החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

### ימים של שקט

מילים: ירדן בר כוכבא, לחן: אבי גרייניק

הנה הם באים ימים של שקט  
אחרי הרעש הגדול והנורא  
אפשר לנוח קצת על המרפסת  
ולאסוף את שברי הסערה

הנה הם באים ימים של שקט  
נצא אל החלון לראות  
אם כלו כבר המים  
אולי כבר יש באופק אדמה  
זוגות זוגות  
נצא זוגות זוגות  
נביט אל השמיים  
נחכה ביחד ליונה.

להשמעת השיר: <https://www.youtube.com/watch?v=Mk4NgJDLxDA>